

บทบาทและกลยุทธ์ของผู้นำสตรีกองทุนพัฒนาบทบาทสตรี
ในการลดความยากจนและความเหลื่อมล้ำ: กรณีศึกษาอำเภอพุทธมณฑล *

The roles and strategies of women leaders in the Women's Development Fund in
reducing poverty and inequality : A case study of Phutthamonthon District

กมลลา รักราชการ**
Kamala Rakrachakarn
6714830089@rumail.ru.ac.th

บทคัดย่อ

การวิจัยเรื่องบทบาทและกลยุทธ์ของผู้นำสตรีกองทุนพัฒนาบทบาทสตรีในการลดความยากจนและความเหลื่อมล้ำ กรณีศึกษาอำเภอพุทธมณฑล จังหวัดนครปฐม มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาบทบาทของผู้นำสตรีในการขับเคลื่อนกิจกรรมและโครงการของกองทุน วิเคราะห์กลยุทธ์การบริหารจัดการกองทุน และเสนอแนวทางการพัฒนาศักยภาพผู้นำสตรีและการยกระดับการดำเนินงานของกองทุนให้มีประสิทธิภาพ การวิจัยเป็นเชิงคุณภาพ ใช้วิธีการศึกษาเอกสารและการสัมภาษณ์แบบกึ่งโครงสร้างจากผู้ให้ข้อมูลสำคัญจำนวน 7 คน ผลการวิจัยพบว่า ผู้นำสตรีมีบทบาทสำคัญในฐานะกลไกเชิงปฏิบัติการในการนำนโยบายจากระดับส่วนกลางไปสู่การปฏิบัติในระดับพื้นที่ โดยทำหน้าที่ตีความและปรับประยุกต์นโยบายให้สอดคล้องกับบริบทชุมชน กลยุทธ์การบริหารจัดการกองทุนที่สำคัญประกอบด้วย การบริหารจัดการทุนหมุนเวียนอย่างยืดหยุ่นและเป็นธรรม การพัฒนาอาชีพที่สอดคล้องกับศักยภาพพื้นที่ การสร้างเครือข่ายความร่วมมือกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง และการเสริมพลังสตรีผ่านการมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ ข้อเสนอเชิงนโยบายที่สำคัญคือการจัดทำแผนที่อาชีพสตรีในระดับพื้นที่เพื่อเชื่อมโยงข้อมูลการผลิตและตลาด อันจะช่วยขยายโอกาสทางเศรษฐกิจ ลดความเหลื่อมล้ำ และยกระดับคุณภาพชีวิตของประชาชนอย่างยั่งยืน

คำสำคัญ: กองทุนพัฒนาบทบาทสตรี; กลยุทธ์การบริหารจัดการ; การลดความยากจน; ความเหลื่อมล้ำ

Keywords: Women Empowerment Fund; Management Strategies; Poverty Reduction; Inequality

*บทความนี้เรียบเรียงจากการศึกษาค้นคว้าอิสระเรื่อง อุปสรรคในการเรียกร้องสิทธิที่เป็นเงินตามพระราชบัญญัติคุ้มครองแรงงาน พ.ศ.2541 ของลูกจ้าง : กรณีศึกษาสำนักงานสวัสดิการและคุ้มครองแรงงานกรุงเทพมหานครพื้นที่ 3

**นักศึกษาลัทธิรัฐประศาสนศาสตร์มหาบัณฑิต คณะรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยรามคำแหง

บทนำ

ปัญหาความยากจนและความเหลื่อมล้ำในประเทศไทยเป็นปัญหาเชิงโครงสร้างที่ดำรงอยู่อย่างต่อเนื่อง แม้รัฐจะมีมาตรการแก้ไขในหลายด้าน แต่ความเหลื่อมล้ำด้านรายได้ โอกาส และการเข้าถึงทรัพยากรยังคงชัดเจน โดยเฉพาะในระดับชุมชนฐานราก ซึ่งสะท้อนความไม่เท่าเทียมด้านอำนาจ การมีส่วนร่วม และการจัดสรรทรัพยากรในสังคม จึงจำเป็นต้องแก้ไขด้วยกระบวนการเชิงบูรณาการที่เน้นการมีส่วนร่วมของประชาชนและองค์กรชุมชน (สำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2566)

การจัดความยากจนและลดความเหลื่อมล้ำเป็นประเด็นสำคัญทั้งในระดับประเทศและระดับสากล โดยประเทศไทยได้กำหนดไว้ในยุทธศาสตร์ชาติ 20 ปี และสอดคล้องกับเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืนของสหประชาชาติ ซึ่งให้ความสำคัญกับการขจัดความยากจนและความเท่าเทียมทางเพศ (United Nations Development Programme, 2021) รัฐบาลได้จัดตั้ง กองทุนพัฒนาบทบาทสตรี ตามพระราชกฤษฎีกาว่าด้วยการบริหารจัดการกองทุนพัฒนาบทบาทสตรี พ.ศ. 2558 มีวัตถุประสงค์สำคัญในการส่งเสริมบทบาทของผู้หญิงผ่านการพัฒนาศักยภาพ การสนับสนุนเงินทุนหมุนเวียนเพื่อสร้างอาชีพ และการขยายโอกาสทางเศรษฐกิจให้กับผู้หญิงทุกช่วงวัย โดยมุ่งหวังให้สตรีพึ่งพาตนเองได้และสามารถพัฒนาคุณภาพชีวิตของครอบครัวได้อย่างยั่งยืน โดยเฉพาะบทบาทของ “ผู้นำสตรีกองทุนพัฒนาบทบาทสตรี” ที่ทำหน้าที่เป็นผู้บริหารจัดการกองทุน ผู้ขับเคลื่อนกิจกรรมพัฒนาสตรี และผู้ประสานงานระหว่างรัฐกับประชาชน เพื่อสนับสนุนสตรีไทยในการขับเคลื่อนกองทุนให้เกิดผลอย่างเป็นรูปธรรม (กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์, 2565) งานศึกษาส่วนใหญ่ยังวิเคราะห์ในระดับประเทศหรือระดับจังหวัด ซึ่งไม่สามารถสะท้อนพลวัตของการบริหารจัดการเชิงพื้นที่ในบริบทที่มีความหลากหลายเชิงโครงสร้าง เช่น อำเภอพุทธมณฑล จังหวัดนครปฐม ซึ่งเป็นพื้นที่กึ่งเมืองกึ่งชนบทที่มีความแตกต่างด้านโครงสร้างอาชีพ ทรัพยากร และความต้องการของประชาชน ส่งผลให้การนำนโยบายไปปฏิบัติจำเป็นต้องอาศัยกลยุทธการบริหารจัดการแบบยืดหยุ่น การสร้างเครือข่ายความร่วมมือ (collaborative governance) และการบริหารแบบมีส่วนร่วมอย่างเป็นรูปธรรม จากช่องว่างของงานวิจัยดังกล่าว ขณะที่การศึกษากระบวนการนำนโยบายไปปฏิบัติในระดับพื้นที่ โดยเฉพาะบทบาทเชิงกลยุทธ์ของผู้นำสตรีในฐานะตัวแสดงสำคัญของการบริหารกิจการสาธารณะระดับฐานราก ยังมีอยู่อย่างจำกัด การวิจัยครั้งนี้จึงมีเป้าหมายเพื่อเติมเต็มองค์ความรู้ด้านรัฐประศาสนศาสตร์ โดยมุ่งศึกษาบทบาทและกลยุทธ์ของผู้นำสตรีกองทุนพัฒนาบทบาทสตรีในฐานะกลไกสำคัญของการนำนโยบายสาธารณะไปปฏิบัติในการลดความยากจนและความเหลื่อมล้ำ กรณีศึกษาอำเภอพุทธมณฑล จังหวัดนครปฐม

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาบทบาทของผู้นำสตรีกองทุนพัฒนาบทบาทสตรีในอำเภอพุทธมณฑล ในการขับเคลื่อนกิจกรรมและโครงการที่เกี่ยวข้องกับการลดความยากจน การพัฒนาศักยภาพสตรี และการส่งเสริมความเป็นอยู่ของครัวเรือนในพื้นที่
2. เพื่อวิเคราะห์กลยุทธ์ที่ผู้นำสตรีนำมาใช้ในการจัดการกองทุนพัฒนาบทบาทสตรีครอบคลุมด้านการบริหารจัดการทุนหมุนเวียน การพัฒนาอาชีพ การสร้างเครือข่ายความร่วมมือ และการเสริมพลังสตรีในระดับชุมชน
3. เพื่อเสนอแนวทางการพัฒนาศักยภาพผู้นำสตรีและการยกระดับการดำเนินงานของกองทุนพัฒนาบทบาทสตรีเพื่อเพิ่มประสิทธิภาพในการแก้ไขปัญหาความยากจน ความเหลื่อมล้ำ และการพัฒนาคุณภาพชีวิตประชาชนอย่างยั่งยืนในอำเภอพุทธมณฑล

วิธีดำเนินการวิจัย

ในการวิจัยครั้งนี้ มีวิธีดำเนินการ ดังนี้

1. การวิจัยเอกสาร (Documentary Research) เป็นการรวบรวมข้อมูลจากเอกสารทางวิชาการ วารสาร สิ่งพิมพ์ สื่ออิเล็กทรอนิกส์ รายงานการวิจัย วิทยานิพนธ์ ดุษฎีนิพนธ์ รายงานการประชุม รวมถึงระเบียบ กฎหมาย และคำสั่งที่เกี่ยวข้องกับบทบาทและกลยุทธ์ของผู้นำสตรีกองทุนพัฒนาบทบาทสตรี
2. การวิจัยสนาม (Field Research) เป็นการรวบรวมข้อมูล โดยลงพื้นที่สัมภาษณ์กลุ่มตัวอย่างด้วยการสัมภาษณ์แบบกึ่งโครงสร้าง ซึ่งกำหนดข้อคำถามที่สอดคล้องกับวัตถุประสงค์ของงานวิจัยเท่านั้น ไม่กำหนดถ้อยคำและการเรียงลำดับของคำถามอย่างตายตัว

กลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญ

งานวิจัย เรื่อง บทบาทและกลยุทธ์ของผู้นำสตรีกองทุนพัฒนาบทบาทสตรีในการลดความยากจนและความเหลื่อมล้ำ: กรณีศึกษาอำเภอพุทธมณฑล ผู้วิจัยกำหนดขอบเขตพื้นที่สำหรับการศึกษาค้นคว้าครั้งนี้เฉพาะอำเภอพุทธมณฑล จังหวัดนครปฐม โดยใช้การคัดเลือกกลุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง (Purposive Sampling) โดยมีผู้ให้ข้อมูลสำคัญเป็นกลุ่มตัวอย่าง จำนวน 7 คน ดังนี้

1. ผู้นำสตรีกองทุนพัฒนาบทบาทสตรีในระดับตำบล/อำเภอ จำนวนประมาณ 3 คน
2. สมาชิกกองทุนพัฒนาบทบาทสตรี จำนวนประมาณ 3 คน
3. เจ้าหน้าที่รัฐดำเนินงานกองทุนพัฒนาบทบาทสตรี จำนวน 1 คน

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลในการวิจัยครั้งนี้ คือ การสัมภาษณ์แบบกึ่งโครงสร้าง (Semi-structured Interview) โดยผู้วิจัยใช้วิธีการจัดบันทึกข้อมูลเป็นหลัก โดยกำหนดประเด็นคำถามให้สอดคล้องกับวัตถุประสงค์และกรอบแนวคิดการวิจัย ไม่กำหนดถ้อยคำและการเรียงลำดับของคำถามอย่างตายตัว ผู้วิจัยดำเนินการเก็บข้อมูลโดยประสานงานและขอความยินยอมจากผู้ให้ข้อมูลล่วงหน้า พร้อมชี้แจงวัตถุประสงค์ของการวิจัย จากนั้นจึงดำเนินการสัมภาษณ์ตามวัน เวลา และสถานที่ที่ผู้ให้ข้อมูลสะดวก โดยเน้นการซักถามตามประเด็นหลักของการวิจัย และปรับลำดับคำถามให้เหมาะสมกับบทบาทของผู้ให้ข้อมูลแต่ละราย ทั้งนี้ เก็บข้อมูลจนกว่าจะได้ข้อมูลที่เพียงพอสำหรับการวิเคราะห์เพื่อตอบวัตถุประสงค์การวิจัย

ผลการวิจัยและอภิปราย

การวิจัยเรื่องบทบาทและกลยุทธ์ของผู้นำสตรีกองทุนพัฒนาบทบาทสตรีในการลดความยากจนและความเหลื่อมล้ำ: กรณีศึกษาอำเภอพุทธมณฑล ผู้วิจัยสรุปผลการวิจัยตามวัตถุประสงค์ได้ ดังนี้

วัตถุประสงค์ข้อที่ 1 เพื่อศึกษาบทบาทของผู้นำสตรีกองทุนพัฒนาบทบาทสตรีในอำเภอพุทธมณฑล ในการขับเคลื่อนกิจกรรมและโครงการที่เกี่ยวข้องกับการลดความยากจน การพัฒนาศักยภาพสตรี และการส่งเสริมความเป็นอยู่ของครัวเรือนในพื้นที่

ผลจากการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ 7 ราย ผู้วิจัยสามารถสังเคราะห์บทบาทของผู้นำสตรีกองทุนพัฒนาบทบาทสตรีในอำเภอพุทธมณฑล ในการขับเคลื่อนกิจกรรมและโครงการที่เกี่ยวข้องกับการลดความยากจน การพัฒนาศักยภาพสตรี และการส่งเสริมความเป็นอยู่ของครัวเรือนในพื้นที่ ออกเป็น 2 ประเด็น ดังนี้

ประเด็นที่ 1 บทบาทของผู้นำสตรีในการขับเคลื่อนกิจกรรมและโครงการ

ผู้นำสตรีกองทุนพัฒนาบทบาทสตรีในอำเภอพุทธมณฑลมีบทบาทสำคัญในการขับเคลื่อนกิจกรรมและโครงการของกองทุน โดยทำหน้าที่เป็นผู้แปลงนโยบายจากส่วนกลางสู่การปฏิบัติในระดับพื้นที่อย่างเป็นรูปธรรม ผู้นำสตรีใช้กระบวนการตีความนโยบายและกรอบการดำเนินงานของกองทุนให้สอดคล้องกับบริบททางเศรษฐกิจ สังคม และวิถีชีวิตของสตรีและครัวเรือนในชุมชน ไม่ดำเนินงานตามนโยบายเชิงรูปแบบเพียงอย่างเดียว ผู้นำสตรีผู้ให้ข้อมูลสำคัญคนที่ 3, (2569) กล่าวว่า ...เวลามีนโยบายจากส่วนกลางมา มันไม่ได้บอกละเอียดว่าต้องทำยังไงในพื้นที่ เราต้องเอามานั่งคิดต่อเอง ดูว่าชาวบ้านเรามีปัญหาอะไร บางคนไม่มีทุน บางคนไม่มีอาชีพเสริม เราก็เลือกกิจกรรมที่เขาทำได้จริง ไม่ใช่ทำตามกระดาษอย่างเดียว เป้าหมายคือให้เขามีรายได้เพิ่มและอยู่ได้จริง... แต่ให้ความสำคัญกับการเลือกกิจกรรมที่สามารถดำเนินการได้จริงและตอบสนองต่อปัญหาและความต้องการของพื้นที่ ผู้นำสตรีอาศัยประสบการณ์ ความใกล้ชิดกับชุมชน และดุลยพินิจในการตัดสินใจเชิงปฏิบัติในการคัดเลือก

กิจกรรม โดยเน้นกิจกรรมที่ช่วยส่งเสริมอาชีพเสริม การพัฒนาทักษะ และการใช้เงินกองทุนเพื่อต่อยอดการสร้างรายได้ มากกว่าการดำเนินกิจกรรมเชิงสัญลักษณ์หรือการใช้จ่ายเพื่อการบริโภคระยะสั้น บทบาทดังกล่าวทำให้การนำนโยบายไปปฏิบัติมีความยืดหยุ่น สามารถปรับเปลี่ยนได้ตามสถานการณ์ และเกิดผลในระดับครัวเรือนอย่างแท้จริง

ประเด็นที่ 2 บทบาทด้านการลดความยากจนและการเพิ่มรายได้

ผู้นำสตรีกองทุนพัฒนาบทบาทสตรีมีบทบาทสำคัญในการใช้กองทุนเป็นเครื่องมือหลักในการลดความยากจนและเพิ่มรายได้ให้แก่สตรีและครัวเรือนในชุมชน โดยให้ความสำคัญกับการนำเงินกองทุนไปใช้เพื่อการส่งเสริมและพัฒนาอาชีพ มากกว่าการใช้เพื่อการบริโภคในระยะสั้น ผู้นำสตรีมองเงินกองทุนในฐานะ “ทุนตั้งต้น” สำหรับการสร้างโอกาสทางเศรษฐกิจ และเป็นกลไกที่ช่วยให้สมาชิกสามารถพึ่งพาตนเองได้ในระยะยาว ผู้นำสตรีมีบทบาทในการคัดเลือกและออกแบบกิจกรรมส่งเสริมอาชีพที่เหมาะสมกับบริบทของพื้นที่ เช่น อาชีพเสริมในครัวเรือน การรวมกลุ่มอาชีพขนาดเล็ก และการต่อยอดจากทักษะหรือทรัพยากรที่มีอยู่ในชุมชน โดยเน้นอาชีพที่ใช้เงินลงทุนไม่สูง มีความเสี่ยงต่ำ และสามารถสร้างรายได้อย่างต่อเนื่อง เพื่อลดภาระหนี้สินและความเปราะบางทางเศรษฐกิจของสมาชิกสอดคล้องกับข้อมูลของ สมาชิกสตรีผู้ให้ข้อมูลสำคัญคนที่ 1,(2569) กล่าวว่า ...*สิ่งที่เห็นชัดคือ ผู้นำไม่ได้ปล่อยให้เราทำคนเดียว จะคอยถาม คอยตามว่าอาชีพไปถึงไหนแล้ว ถ้าขายไม่ดี เขาก็ช่วยหาทางออก ทำให้เรากล้าทำต่อ ไม่ท้อ... ผู้นำสตรียังทำหน้าที่ให้คำปรึกษา แนะนำ และติดตามการใช้เงินกองทุนของสมาชิกอย่างใกล้ชิด ทั้งในด้านการวางแผนการใช้เงินกู้ การแยกเงินลงทุนออกจากค่าใช้จ่ายส่วนตัว และการบริหารจัดการรายรับ-รายจ่ายในระดับครัวเรือน การติดตามดังกล่าวดำเนินการผ่านการพูดคุยและการแลกเปลี่ยนประสบการณ์ มากกว่าการควบคุมในลักษณะเชิงบังคับ ส่งผลให้สมาชิกเกิดความรับผิดชอบและสามารถปรับตัวเมื่อประสบปัญหา จากมุมมองของเจ้าหน้าที่รัฐ บทบาทของผู้นำสตรีช่วยให้การเพิ่มรายได้เกิดขึ้นจริงในระดับครัวเรือน ลดการพึ่งพาหนี้ในระบบ และทำให้กองทุนสามารถหมุนเวียนได้อย่างต่อเนื่อง บทบาทด้านการลดความยากจนและการเพิ่มรายได้จึงสะท้อนให้เห็นว่า ผู้นำสตรีมิได้เป็นเพียงผู้จัดการจัดการเงินกองทุนเท่านั้น แต่เป็นผู้ขับเคลื่อนกระบวนการลดความยากจนในระดับชุมชนอย่างเป็นรูปธรรมและยั่งยืน*

2. ผลการวิจัยตามวัตถุประสงค์ข้อที่ 2 เพื่อวิเคราะห์กลยุทธ์ที่ผู้นำสตรีนำมาใช้ในการจัดการกองทุนพัฒนาบทบาทสตรีครอบคลุมด้านการบริหารจัดการทุนหมุนเวียน การพัฒนาอาชีพ การสร้างเครือข่ายความร่วมมือ และการเสริมพลังสตรีในระดับชุมชน

จากการวิจัย พบว่า กลยุทธ์การจัดการกองทุนพัฒนาบทบาทสตรีของผู้นำสตรีสามารถจำแนกเป็น 4 ประเด็นสำคัญ ดังนี้

ประเด็นที่ 1 ผู้นำสตรีกองทุนพัฒนาบทบาทสตรีใช้กลยุทธ์การบริหารจัดการทุนหมุนเวียนบนพื้นฐานของความเข้าใจ ความเป็นธรรม และการสื่อสารกับสมาชิกเป็นหลัก โดยตระหนักว่าเงินทุนหมุนเวียนเป็นทรัพยากรร่วมของชุมชนที่ต้องบริหารจัดการอย่างรอบคอบเพื่อให้เกิดประโยชน์อย่างต่อเนื่อง ผู้นำสตรีให้ความสำคัญกับการอธิบายเงื่อนไขการกู้ยืม การชำระเงินคืน และผลกระทบจากการผิดนัดชำระ เพื่อสร้างความตระหนักและความรับผิดชอบร่วมกันในหมู่สมาชิก สอดคล้องกับข้อมูล ผู้นำสตรีผู้ให้ข้อมูลสำคัญคนที่ 1.(2569) กล่าวว่า ...การจัดการเงินกองทุนไม่ใช่แค่ตัวเลข แต่ต้องดูคนด้วย ปัญหาคือสมาชิกบางคนยังไม่เข้าใจว่ากองทุนไม่ใช่เงินแจก เขาคิดว่าผ่อนไปเรื่อย ๆ ได้ เราก็ต้องอธิบายซ้ำ ๆ ให้เขาเข้าใจว่าถ้าไม่จ่ายเงินกองทุนจะทำให้มีดอกเบี้ยผิดนัดชำระเกิดขึ้น ทำให้เป็นหนี้ค้างสะสม บางครั้งต้องผ่อนผันให้ตามสภาพจริง ไม่งั้นเขาจะยิ่งลำบาก... กลยุทธ์สำคัญที่พบคือ การใช้การพูดคุยและการประสานงานแทนการบังคับใช้มาตรการที่เข้มงวด โดยผู้นำสตรีใช้ดุลยพินิจในการผ่อนผันหรือปรับเงื่อนไขการชำระเงินให้เหมาะสมกับสภาพเศรษฐกิจและความสามารถในการชำระของสมาชิก ซึ่งช่วยลดความตึงเครียดและสร้างความร่วมมือในการบริหารกองทุน อย่างไรก็ตาม ผลการวิจัยยังพบข้อจำกัดสำคัญคือ สมาชิกบางรายยังขาดความเข้าใจในเงื่อนไขการชำระเงินคืน และมีรายได้ไม่แน่นอนส่งผลให้เกิดปัญหาการค้างชำระในบางช่วง ในมุมมองของเจ้าหน้าที่รัฐ ผู้นำสตรีทำหน้าที่เสมือน “ผู้จัดการกองทุนระดับชุมชน” ที่สามารถรักษาสอดคล้องระหว่างหลักเกณฑ์ทางการเงินกับบริบทชีวิตของสมาชิกได้เป็นอย่างดี แม้จะมีข้อจำกัดด้านภาระงานและความต่อเนื่องในการติดตามผล แต่โดยภาพรวมกลยุทธ์ดังกล่าวช่วยให้กองทุนสามารถหมุนเวียนได้ต่อเนื่องและยังคงรักษาความเป็นธรรมในชุมชน

ประเด็นที่ 2 ผู้นำสตรีใช้การพัฒนาอาชีพ เป็นกลยุทธ์หลักในการจัดการกองทุนพัฒนาบทบาทสตรี และการขับเคลื่อนนโยบายลดความยากจนของรัฐสู่การปฏิบัติในระดับพื้นที่ โดยผู้นำสตรีทำหน้าที่เป็นผู้แปลงนโยบายจากส่วนกลางให้สอดคล้องกับบริบททางเศรษฐกิจ สังคม และวิถีชีวิตของสตรีในชุมชน กลยุทธ์ที่สำคัญคือ การเลือกส่งเสริมอาชีพที่สามารถดำเนินการได้จริง ใช้ทรัพยากรในพื้นที่ ลงทุนไม่สูง และมีความเสี่ยงต่ำ พร้อมทั้งค่อย ๆ ต่อยอดอาชีพเป็นลำดับขั้น เพื่อให้สมาชิกสามารถสร้างรายได้อย่างต่อเนื่องและยั่งยืน สอดคล้องกับข้อมูลสำคัญนักวิชาการพัฒนาชุมชนปฏิบัติการคนที่ 1.(2569) กล่าวว่า ...จากการติดตามงานในพื้นที่เห็นว่า ผู้นำสตรีใช้กลยุทธ์การพัฒนาอาชีพที่เหมาะสมกับชุมชน คือเริ่มจากอาชีพเล็ก ๆ ใช้ทรัพยากรในพื้นที่ และค่อยต่อ

ยอดเป็นกลุ่มอาชีพ ทำให้สมาชิกมีรายได้จริงและยั่งยืนกว่าการส่งเสริมแบบครั้งเดียวจบ... ผู้นำสตรียังให้ความสำคัญกับการเสริมสร้างสมรรถนะของสมาชิก ผ่านการฝึกอบรม การถ่ายทอดองค์ความรู้ และการให้คำปรึกษาอย่างใกล้ชิด นอกจากนี้ ผู้นำสตรียังใช้กลยุทธ์การประสานความร่วมมือกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้องเพื่อสนับสนุนทักษะอาชีพและการเชื่อมโยงตลาด

ประเด็นที่ 3 ผู้นำสตรีให้ความสำคัญกับการสร้างและบูรณาการเครือข่ายความร่วมมือจากหน่วยงานในพื้นที่ เพื่อเสริมพลังการดำเนินงานของกองทุนพัฒนาบทบาทสตรีและเพิ่มประสิทธิภาพในการขับเคลื่อนกิจกรรมสู่เป้าหมายการลดความยากจน ผู้นำสตรีใช้กลยุทธ์การประสานงานกับหน่วยงานภาครัฐ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น สถาบันการศึกษา และเครือข่ายกลุ่มอาชีพ เพื่อขอรับการสนับสนุนด้านองค์ความรู้ ทรัพยากร และบุคลากร สอดคล้องกับข้อมูลของ ผู้นำสตรีผู้ให้ข้อมูลสำคัญคนที่ 1, (2569) กล่าวว่า ...*ทำความรู้จักคนก่อน ไม่ว่าจะผู้นำชุมชนหรือกลุ่มสตรีตำบลอื่น พอเราคุยกันบ่อย ๆ เขาก็พร้อมช่วย เวลาเราขาดอะไร เช่นวิทยากร หรือสถานที่ เขาก็ช่วยประสานให้ พยายามชวนหน่วยงานในพื้นที่เข้ามาช่วย... การทำงานเชิงเครือข่ายช่วยให้กองทุนสามารถเชื่อมโยงกิจกรรมด้านเงินทุน การพัฒนาอาชีพ และการพัฒนาศักยภาพสตรีเข้าด้วยกันอย่างเป็นระบบ ตัวอย่างเช่น การร่วมจัดฝึกอบรมอาชีพ การสนับสนุนพื้นที่จำหน่ายสินค้า และการแลกเปลี่ยนองค์ความรู้ระหว่างกลุ่มอาชีพในพื้นที่ใกล้เคียง สมาชิกสตรีสะท้อนว่า เครือข่ายช่วยเพิ่มช่องทางการตลาดและทำให้รายได้ไม่สะดุด ในมุมมองของเจ้าหน้าที่รัฐ กลยุทธ์ด้านเครือข่ายช่วยให้การดำเนินงานของกองทุนมีความต่อเนื่อง ลดการทำงานแบบแยกส่วน และเพิ่มพลังในการขับเคลื่อนนโยบายในระดับพื้นที่ ส่งผลให้กองทุนพัฒนาบทบาทสตรีเป็นกลไกการพัฒนาที่มีความยืดหยุ่นและตอบสนองต่อความต้องการของชุมชนได้อย่างมีประสิทธิภาพ*

ประเด็นที่ 4 ผู้นำสตรีใช้กลยุทธ์การเสริมพลังสตรีในระดับชุมชนเป็นหัวใจสำคัญของการจัดการกองทุนพัฒนาบทบาทสตรีอย่างยั่งยืน โดยมุ่งเน้นการสร้างความมั่นใจ เปิดพื้นที่การมีส่วนร่วม และส่งเสริมให้สตรีกล้าคิด กล้าพูด กล้าตัดสินใจ และมีบทบาทในกระบวนการบริหารกองทุน ผู้นำสตรีไม่เพียงส่งเสริมทักษะอาชีพ แต่ยังให้ความสำคัญกับการเสริมสร้างความรู้ด้านการวางแผนการเงิน การใช้เงินให้เกิดรายได้จริง การแยกเงินลงทุนออกจากค่าใช้จ่ายส่วนตัว และการคิดต้นทุน—กำไรอย่างง่าย ซึ่งช่วยให้การใช้เงินภูมิคุ้มกันมากขึ้น ลดปัญหาหนี้ค้าง และทำให้เงินทุนหมุนเวียนดำเนินไปอย่างมีประสิทธิภาพ จากข้อมูลสำคัญผู้นำสตรีผู้ให้ข้อมูลสำคัญคนที่ 1, (2569) กล่าวว่า ...*การเสริมพลังผู้หญิงต้องเริ่มจากทำให้เขากล้าคิด กล้าพูดก่อน ดินฉันจะชวนเขาเข้าประชุม เข้ากลุ่ม พอเขาได้พูด ได้แสดงความคิดเห็น เขาก็เริ่มมั่นใจว่าตัวเองมีค่า ไม่ใช่แค่อยู่บ้านอย่างเดียว การเสริมพลังไม่ใช่แค่สอนอาชีพ จะไม่ทำแทน แต่จะคอยถาม คอยให้เขาคิดเอง พอเขาตัดสินใจได้ เขาก็มั่นใจในตัวเองมากขึ้น... สอดคล้องกับการเสริมพลังดังกล่าวส่งผลให้สมาชิกมีส่วนร่วมในการดำเนินงานมากขึ้น ระบบการทำงานกระจายภาระ ไม่พึ่งพาผู้นำเพียงคนเดียว และเกิดผู้นำสตรีรุ่นใหม่ในระดับชุมชน ในมุมมองของเจ้าหน้าที่รัฐ นักวิชาการพัฒนาชุมชนปฏิบัติการผู้ให้ข้อมูลสำคัญคนที่ 1, (2569) ได้ให้ความเห็นว่า ...*จากการทำงานในพื้นที่**

พบว่า ผู้นำสตรีใช้การเสริมพลังที่สอดคล้องกับบริบทของชุมชน โดยเริ่มจากการเปิดพื้นที่ให้สตรีมีส่วนร่วมในกิจกรรมของกองทุน ทั้งในเวทีประชุม การวางแผนโครงการ และการดำเนินกิจกรรมต่าง ๆ ผู้นำสตรีส่งเสริมให้ผู้หญิงกล้าแสดงความคิดเห็น กล้าแลกเปลี่ยนประสบการณ์ และมีส่วนร่วมในการตัดสินใจเกี่ยวกับการใช้ทรัพยากรของกองทุน เมื่อสตรีได้รับโอกาสและความไว้วางใจ จะเกิดความรู้สึกเป็นเจ้าของและมีคุณค่าในตนเองมากขึ้น... การเสริมพลังสตรีช่วยสร้างความรู้สึกเป็นเจ้าของกองทุนและความเข้มแข็งทางสังคม ส่งผลให้กองทุนพัฒนาบทบาทสตรีไม่เป็นเพียงกลไกทางการเงิน แต่เป็นกลไกสำคัญในการสร้าง “ความเข้มแข็งของคน” และการพัฒนาชุมชนอย่างยั่งยืน

3. ผลการวิจัยตามวัตถุประสงค์ข้อที่ 3 เพื่อเสนอแนวทางการพัฒนาศักยภาพผู้นำสตรีและการยกระดับการดำเนินงานของกองทุนพัฒนาบทบาทสตรีเพื่อเพิ่มประสิทธิภาพในการแก้ไขปัญหาความยากจน ความเหลื่อมล้ำ และการพัฒนาคุณภาพชีวิตประชาชนอย่างยั่งยืนในอำเภอพุทธมณฑล

แนวทางการพัฒนาศักยภาพผู้นำสตรีและการยกระดับการดำเนินงานของกองทุนพัฒนาบทบาทสตรีเพื่อเพิ่มประสิทธิภาพในการแก้ไขปัญหาความยากจน ความเหลื่อมล้ำ และการพัฒนาคุณภาพชีวิตประชาชนอย่างยั่งยืนในอำเภอพุทธมณฑล ควรดำเนินการในลักษณะเชิงระบบและต่อเนื่อง โดยเน้นการพัฒนาทักษะที่จำเป็นต่อบทบาทของผู้นำสตรีในบริบทปัจจุบัน ผู้นำสตรี สมาชิกสตรี และเจ้าหน้าที่รัฐมีความเห็นสอดคล้องกันว่า ผู้นำสตรีควรได้รับการพัฒนาศักยภาพด้านการวางแผนเชิงพื้นที่ การบริหารจัดการเงินทุนหมุนเวียน การออกแบบกิจกรรมพัฒนาอาชีพ การทำบัญชี และการติดตามผลการดำเนินงาน รวมถึงทักษะการสื่อสารและการประสานงานกับภาคีเครือข่าย ดังคำให้สัมภาษณ์ของผู้นำสตรีสตรีข้อมูลสำคัญคนที่ 3, (2569) กล่าวว่า ...คิดว่าผู้นำสตรีควรได้พัฒนาความรู้เรื่องการบริหารจัดการมากขึ้น โดยเฉพาะเรื่องการวางแผน การทำบัญชี และการติดตามงาน เพราะงานกองทุนมันละเอียด ต้องดูทั้งคนและเงิน ถ้ามีความรู้ตรงนี้มากขึ้น จะทำงานได้มั่นใจและเป็นระบบมากขึ้น ... การพัฒนาทักษะดังกล่าวจะช่วยให้ผู้นำสตรีสามารถบริหารจัดการกองทุนได้อย่างเป็นระบบ โปร่งใส และตอบสนองต่อปัญหาความยากจนและความเหลื่อมล้ำที่มีความซับซ้อนมากขึ้น จากสตรีผู้ให้ข้อมูลสำคัญคนที่ 3, (2569) ซึ่งสะท้อนว่า ...อยากให้มีแผนที่บอกว่าใครทำอาชีพอะไร อยู่ตรงไหนของอำเภอ เพราะตอนนี้หลายคนทำของดี แต่คนซื้อไม่รู้ ถ้ามีแผนที่หรือข้อมูลรวมไว้ คนที่อยากซื้อก็จะหาง่ายขึ้น เราก็ขายของได้มากขึ้น บางทีคนในพื้นที่เดียวกันยังไม่รู้เลยว่าเพื่อนกลุ่มอื่นทำอะไรขาย ถ้ามีแผนที่อาชีพ จะได้ช่วยกันโปรโมทใครมาหาเราก็แนะนำต่อได้ ทำให้รายได้กระจาย ไม่กระจุกอยู่แค่บางกลุ่ม... สอดคล้องกับข้อเสนอเชิงปฏิบัติที่สำคัญจากสมาชิกสตรี คือ การจัดทำ “แผนที่อาชีพสตรี” เพื่อรวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับประเภทอาชีพ ที่ตั้งของกลุ่ม และศักยภาพของสมาชิกในพื้นที่ ซึ่งจะช่วยเพิ่มการมองเห็นของกลุ่มอาชีพ เชื่อมโยงผู้ผลิตกับผู้บริโภค และขยายโอกาสทางการตลาดอย่างทั่วถึง แผนที่ดังกล่าวยังสามารถใช้เป็นเครื่องมือเชิงนโยบายในการบูรณาการการ

ทำงานร่วมกับหน่วยงานภาครัฐและองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น เช่น การส่งเสริมตลาดชุมชนและกิจกรรมเศรษฐกิจในระดับพื้นที่

อภิปรายผลการวิจัย

ข้อค้นพบของงานวิจัยนี้สะท้อนให้เห็นว่า บทบาทและกลยุทธ์ของผู้นำสตรีกองทุนพัฒนาบทบาทสตรีในอำเภอพุทธมณฑล มีความสำคัญต่อการแปลงนโยบายจากส่วนกลางสู่การปฏิบัติจริงในระดับพื้นที่ ผู้วิจัยจึงได้นำผลการวิจัยมาอภิปรายร่วมกับแนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องตามวัตถุประสงค์การวิจัยสรุปได้ ดังนี้

วัตถุประสงค์ข้อที่ 1 เพื่อศึกษาบทบาทของผู้นำสตรีกองทุนพัฒนาบทบาทสตรีในอำเภอพุทธมณฑล ในการขับเคลื่อนกิจกรรมและโครงการที่เกี่ยวข้องกับการลดความยากจน การพัฒนาศักยภาพสตรี และการส่งเสริมความเป็นอยู่ของครัวเรือนในพื้นที่

ประเด็นที่ 1 บทบาทของผู้นำสตรีในการขับเคลื่อนกิจกรรมและโครงการ

ผลการวิจัยสะท้อนให้เห็นว่า ผู้นำสตรีทำหน้าที่เป็น “ผู้แปลงนโยบายจากส่วนกลางสู่การปฏิบัติในระดับพื้นที่” อย่างมีนัยสำคัญ โดยมีได้ดำเนินงานตามกรอบนโยบายเชิงรูปแบบเพียงอย่างเดียว แต่ใช้ดุลยพินิจ ประสบการณ์ และความเข้าใจบริบทของชุมชนในการปรับใช้กิจกรรมให้สอดคล้องกับสภาพเศรษฐกิจ สังคม และวิถีชีวิตของสตรีและครัวเรือนในพื้นที่ ลักษณะดังกล่าวสอดคล้องกับแนวคิดการนำนโยบายไปปฏิบัติ (policy implementation) ที่มองว่าผู้ปฏิบัติงานระดับพื้นที่มีบทบาทสำคัญในการตีความและปรับนโยบายให้เกิดผลจริงมากกว่าการดำเนินงานตามตัวบทหรือระเบียบอย่างเคร่งครัด ผลการวิจัยในประเด็นนี้สอดคล้องกับงานศึกษาของ เพลินพิช วิชัย และ วินัย ผลเจริญ (2561) และ ศุภัสรา บวรวงศ์พิทักษ์ และ ดาริกา จันทรโพธิ์ (2564) ที่ชี้ให้เห็นว่า ความสำเร็จของการดำเนินงานกองทุนพัฒนาบทบาทสตรีในระดับพื้นที่ขึ้นอยู่กับบทบาทและศักยภาพของผู้นำ และคณะกรรมการกองทุนเป็นสำคัญ โดยเฉพาะความสามารถในการสื่อสารนโยบาย การคัดเลือกกิจกรรมที่เหมาะสม และการสร้างความเข้าใจร่วมกับสมาชิก นอกจากนี้ มุมมองของสมาชิกและเจ้าหน้าที่รัฐในงานวิจัยนี้ยังสะท้อนว่า ผู้นำสตรีเป็นกลไกเชื่อมโยงระหว่างนโยบายของรัฐกับระดับครัวเรือน ซึ่งช่วยให้โครงการของรัฐเกิดผลในเชิงรูปธรรมมากกว่าการดำเนินงานเชิงเอกสาร

ประเด็นที่ 2 บทบาทด้านการลดความยากจนและการเพิ่มรายได้

ผลการวิจัยพบว่า ผู้นำสตรีใช้กองทุนพัฒนาบทบาทสตรีเป็นเครื่องมือหลักในการสร้างโอกาสทางเศรษฐกิจให้แก่สตรีและครัวเรือน โดยเน้นการใช้เงินกองทุนเพื่อต่อยอดอาชีพและสร้างรายได้อย่างต่อเนื่องมากกว่าการใช้เพื่อการบริโภคในระยะสั้น แนวคิดดังกล่าวสะท้อนมุมมองการพัฒนาที่มุ่งเน้นการเสริมสร้างความสามารถในการพึ่งพาตนเอง (self-reliance) และการลดความเปราะบางทางเศรษฐกิจในระดับครัวเรือน ผลการวิจัยในประเด็นนี้ สอดคล้องกับงานศึกษาของ วันทนา สุวะจันทร์ และ วีระ ฤทธิรอด (2557) และ นันทยา

ไชยภักดี (2559) ที่พบว่า การส่งเสริมอาชีพและการสร้างรายได้เป็นปัจจัยสำคัญที่ช่วยยกระดับคุณภาพชีวิตของสตรี และลดการพึ่งพาหนี้ในระบบ ขณะเดียวกัน บทบาทของผู้นำสตรีในการให้คำปรึกษา ติดตาม และสนับสนุน การใช้เงินกองทุนอย่างใกล้ชิด ยังช่วยลดความเสี่ยงจากการใช้เงินผิดวัตถุประสงค์ และเพิ่มโอกาสที่การกู้ยืมจะนำไปสู่การสร้างรายได้อย่างแท้จริง นอกจากนี้ การติดตามในลักษณะการพูดคุยและการแลกเปลี่ยนประสบการณ์ มากกว่าการกำกับควบคุมเชิงบังคับ สะท้อนรูปแบบการบริหารจัดการเชิงมนุษยสัมพันธ์และการมีส่วนร่วม ซึ่งช่วยสร้างความไว้วางใจ ความรับผิดชอบ และความรู้สึกเป็นเจ้าของของสมาชิกต่อกองทุน ส่งผลให้กองทุนสามารถหมุนเวียนได้อย่างต่อเนื่อง และเกิดประโยชน์ต่อสมาชิกในวงกว้าง

วัตถุประสงค์ที่ 2 เพื่อวิเคราะห์กลยุทธ์ที่ผู้นำสตรีนำมาใช้ในการจัดการกองทุนพัฒนาบทบาทสตรีครอบคลุมด้านการบริหารจัดการทุนหมุนเวียน การพัฒนาอาชีพ การสร้างเครือข่ายความร่วมมือ และการเสริมพลังสตรีในระดับชุมชน สามารถจำแนกออกเป็น 4 ประเด็น ดังนี้

ประเด็นที่ 1 การบริหารจัดการทุนหมุนเวียน

ผลการวิจัยครั้งนี้พบว่า กลยุทธ์การบริหารทุนหมุนเวียนของผู้นำสตรีอาศัย “การสื่อสาร อธิบายเงื่อนไข และความเป็นธรรม” แต่ยังมีสมาชิกบางส่วน “ขาดความเข้าใจ” และมีรายได้ไม่แน่นอน ส่งผลให้เกิดการค้างชำระ ซึ่งเป็นความท้าทายต่อความยั่งยืนของทุนหมุนเวียน ประเด็นดังกล่าวสอดคล้องกับงานของ ศุภัสรา บวรวงศ์พิทักษ์ และ ดาริกา จันทรโพธิ์ (2564) ที่พบปัญหา 3 ด้าน ได้แก่ (1) ความรู้ความเข้าใจในวัตถุประสงค์และอำนาจหน้าที่ (2) การมีส่วนร่วม การสร้างการรับรู้ และ (3) ปัญหาการชำระเงินคืนกองทุน โดยศุภัสรายังเสนอว่า “การสื่อสาร สร้างการรับรู้” และการนำสื่อสังคมออนไลน์ มาใช้ จะช่วยเพิ่มการเข้าถึงข้อมูลข่าวสารและยกระดับประสิทธิภาพ การดำเนินงานได้ ในทำนองเดียวกัน งานของ วันทนา สุวะจันทร์ และ ชีระ ฤทธิรอด (2557) ยังสะท้อนปัญหาเชิงโครงสร้างที่คล้ายคลึงกัน ได้แก่ การประชาสัมพันธ์ไม่ทั่วถึงทำให้สมาชิกน้อย ประชาชนขาดความรู้ความเข้าใจ ข้อยกจำกัดศักยภาพคณะกรรมการด้านการบริหารเงินกองทุน และการขาดระบบติดตามประเมินผลอย่างเป็นระบบ ซึ่งเมื่อนำมาอภิปรายร่วมกับผลการวิจัยครั้งนี้ จะเห็นว่า “ความรู้ความเข้าใจและระบบการสื่อสาร” เป็นปัจจัยพื้นฐานที่มีผลโดยตรงต่อการเข้าถึงกองทุน การบริหารทุนหมุนเวียน และความต่อเนื่องของกิจกรรมลดความยากจนในระดับพื้นที่

ประเด็นที่ 2 การพัฒนาอาชีพ

ผลการวิจัยครั้งนี้ชี้ว่า ผู้นำสตรีใช้ “การพัฒนาอาชีพ” เป็นกลยุทธ์หลักในการแก้ปัญหาความยากจน โดยเลือกอาชีพที่เหมาะสมกับพื้นที่ ใช้ทรัพยากรในชุมชน และค่อย ๆ ต่อยอด พร้อมประสานหน่วยงานเพื่อฝึกอบรม และเชื่อมตลาด สมาชิกสะท้อนว่าการทำงานเป็นกลุ่มช่วยให้มีตลาด มีการสนับสนุน และไม่ทำงานลำพัง ประเด็นนี้สอดคล้องกับข้อค้นพบของ เพลินพิษ วิชัย และ วินัย ผลเจริญ (2561) ที่เสนอแนวทางพัฒนากองทุนผ่านการ

ส่งเสริมอาชีพเพื่อสร้างรายได้ที่มั่นคง และการพัฒนาศักยภาพสตรี/เครือข่ายอย่างต่อเนื่อง นอกจากนี้ ผลการวิจัยยังสะท้อนการเน้น “การใช้เงินกู้เพื่อต่อยอดอาชีพ” มากกว่าการบริโภค ซึ่งเป็นจุดที่ช่วยลดความเปราะบางทางเศรษฐกิจของครัวเรือน โดยประเด็นดังกล่าวเป็นการตอบโจทยเชิงนโยบายด้านการลดความยากจนในระดับฐานรากที่งานวิจัยก่อนหน้ามักเสนอไว้ แต่ผลการวิจัยครั้งนี้ทำให้เห็น “กลไกการปฏิบัติจริง” ผ่านบทบาทผู้นำสตรีและการจัดกิจกรรมที่สอดคล้องกับชีวิตจริงของสมาชิกในพื้นที่ ซึ่งสะท้อนแนวคิดการบริหารจัดการแบบเครือข่าย (network governance) สมาชิกสตรีรับรู้ว่าการรวมกลุ่มอาชีพช่วยลดความเสี่ยงในการประกอบอาชีพ ทำให้มีที่ปรึกษา มีตลาดรองรับ และไม่ต้องเผชิญปัญหาเพียงลำพัง กลยุทธ์ด้านการพัฒนาอาชีพจึงเป็นกลไกสำคัญที่ช่วยเพิ่มรายได้และเสริมสร้างความมั่นคงทางเศรษฐกิจให้แก่สมาชิกสตรีอย่างเป็นรูปธรรม

ประเด็นที่ 3 การสร้างเครือข่ายความร่วมมือ

ผลการวิจัยพบว่า ผู้นำสตรีใช้กลยุทธ์การสร้างเครือข่ายกับหน่วยงานในพื้นที่เพื่อเสริมองค์ความรู้ ทรัพยากร และตลาด ซึ่งทำให้กิจกรรมของกองทุนมีความต่อเนื่องและมี “พลังขับเคลื่อน” มากขึ้น ประเด็นนี้สามารถอภิปรายเชื่อมกับงานของ เพลินพิษ วิชัย และ วินัย ผลเจริญ (2561) ที่ระบุว่าคณะกรรมการมีความต้องการได้รับการสนับสนุนจากหน่วยงานภายนอกอย่างต่อเนื่อง รวมถึงงานของ สุภัตรา บวรวงศ์พิทักษ์ และ ดาริกา จันทรโพธิ์ (2564) ที่เสนอให้ใช้การฝึกอบรมและการสื่อสารสร้างการรับรู้ร่วมกับเครื่องมือสมัยใหม่เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพกองทุน กล่าวได้ว่า เครือข่ายไม่ได้ทำหน้าที่เพียง “สนับสนุนกิจกรรม” แต่ช่วยลดข้อจำกัดเชิงโครงสร้างของกองทุน เช่น ข้อจำกัดด้านบุคลากรและองค์ความรู้ของคณะกรรมการ และช่วยยกระดับผลลัพธ์ในเชิงรายได้และโอกาสทางเศรษฐกิจให้สมาชิกได้จริง

ประเด็นที่ 4 การเสริมพลังสตรีในระดับชุมชน

ผลการวิจัยครั้งนี้พบว่า กลยุทธ์การเสริมพลังสตรีเป็นหัวใจของความยั่งยืน เพราะทำให้สมาชิกกล้าคิด กล้าพูด กล้าตัดสินใจ และมีส่วนร่วมในการจัดการกองทุน ส่งผลให้การทำงานไม่พึ่งพาผู้นำคนเดียว และช่วยให้สมาชิกใช้เงินกู้ได้มีคุณภาพมากขึ้น ประเด็นนี้สามารถอภิปรายเชื่อมกับงานของ อัญธิษฐา อักษรศรี และ วันชัย แสงสุวรรณ (2564) ที่ชี้ว่า บทบาทสตรีในยุคปัจจุบันเปลี่ยนแปลงชัดเจน สตรีมีบทบาทในงานนอกบ้านและความเป็นผู้นำเพิ่มขึ้น จึงจำเป็นต้องพัฒนาศักยภาพให้เท่าทันบริบทเศรษฐกิจและสังคมที่เปลี่ยนไป รวมทั้งสอดคล้องกับทิศทางยุทธศาสตร์การพัฒนาสตรีของรัฐที่มุ่งเสริมพลังและการมีส่วนร่วม ในมิติผู้นำสตรีเชิงสถาบันท้องถิ่นของ นันทยา ไชยภักดี (2559) ยืนยันว่าผู้นำสตรีมีบทบาทได้หลากหลายด้าน ทั้งสังคม เศรษฐกิจ และการเมือง โดยปัจจัยเกี่ยวพันมีทั้งภายใน (อายุ การศึกษา ฐานะ ทัศนคติ) และภายนอก (ทัศนคติสังคมเชิงบวก การรวมกลุ่มองค์กรสตรี และกรอบสิทธิความเสมอภาค) ซึ่งช่วยอธิบายผลการวิจัยครั้งนี้ว่า เหตุที่ผู้นำสตรีสามารถขับเคลื่อนกองทุนได้จริง เกิดจากการมีทุนทางสังคม (social capital) ความใกล้ชิดชุมชน และความไว้วางใจใน

พื้นที่ ขณะเดียวกันก็สะท้อนว่าการพัฒนาศักยภาพผู้นำสตรีต้องทำเชิงระบบและต่อเนื่อง เพื่อให้สามารถรับมือกับข้อจำกัดเชิงโครงสร้างและความซับซ้อนของปัญหาความยากจนได้มากขึ้น

วัตถุประสงค์ข้อที่ 3 เพื่อเสนอแนวทางการพัฒนาศักยภาพผู้นำสตรีและการยกระดับการดำเนินงานของกองทุนพัฒนาบทบาทสตรีเพื่อเพิ่มประสิทธิภาพในการแก้ไขปัญหาความยากจน ความเหลื่อมล้ำ และการพัฒนาคุณภาพชีวิตประชาชนอย่างยั่งยืนในอำเภอพุทธมณฑล

ผลการวิจัยครั้งนี้มีข้อค้นพบเชิงนโยบายที่ต่อยอดจากงานเดิม คือข้อเสนอของสมาชิกสตรีเรื่อง “แผนที่อาชีพสตรี” สะท้อนถึงปัญหาความยากจนและความเหลื่อมล้ำของสมาชิกกองทุนมิได้เกิดจากการขาดแคลนเงินทุนเพียงอย่างเดียว แต่ยังเกิดจากข้อจำกัดด้านข้อมูลข่าวสาร การประชาสัมพันธ์ และการมองเห็นทางเศรษฐกิจของกลุ่มอาชีพในชุมชน สมาชิกจำนวนหนึ่งมีศักยภาพในการผลิตสินค้าและประกอบอาชีพ แต่ไม่สามารถเข้าถึงตลาดหรือผู้บริโภคได้อย่างทั่วถึง ส่งผลให้รายได้กระจุกตัวอยู่ในบางกลุ่ม และโอกาสทางเศรษฐกิจไม่กระจายอย่างเป็นธรรม ประเด็นดังกล่าวสอดคล้องกับผลการศึกษาของ วันทนา สุวะจันทร์ และธีระ ฤทธิรอด (2557) ที่พบว่า การขาดการประชาสัมพันธ์และข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับกองทุนและกิจกรรมที่เกี่ยวข้อง เป็นปัจจัยสำคัญที่ทำให้สมาชิกมีส่วนร่วมต่ำ และไม่สามารถใช้ประโยชน์จากกองทุนได้อย่างเต็มศักยภาพ เช่นเดียวกับงานของ ศุภิสรา บวรวงศ์พิทักษ์ และดาริกา จันทร์โพธิ์ (2564) ที่ชี้ว่าการขาดระบบข้อมูลและช่องทางการสื่อสารที่มีประสิทธิภาพ ส่งผลให้การดำเนินงานกองทุนไม่สามารถตอบสนองต่อความต้องการที่แท้จริงของสมาชิกได้อย่างตรงจุด เมื่อพิจารณาในบริบทของงานวิจัยครั้งนี้ การจัดทำแผนที่อาชีพสตรีทั้งในรูปแบบออนไลน์และออฟไลน์ จึงเป็นแนวทางเชิงนโยบายที่สามารถแก้ไขข้อจำกัดดังกล่าวได้อย่างเป็นรูปธรรม โดยแผนที่อาชีพจะทำหน้าที่เป็นฐานข้อมูลกลางที่รวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับประเภทอาชีพ ที่ตั้งของกลุ่มอาชีพ และศักยภาพของสมาชิกในแต่ละพื้นที่ ซึ่งจะช่วยเพิ่มการมองเห็นของกลุ่มอาชีพเชื่อมโยงผู้ผลิตกับผู้บริโภค และอำนวยความสะดวกให้ผู้ซื้อสามารถเข้าถึงสินค้าและบริการของสตรีในชุมชนได้ง่ายขึ้น นอกจากนี้ แผนที่อาชีพสตรียังช่วยให้ผู้นำสตรีและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องสามารถใช้ข้อมูลเชิงพื้นที่ในการวางแผนพัฒนาอาชีพ และจัดสรรทรัพยากรได้อย่างมีประสิทธิภาพมากขึ้น กล่าวคือ การสนับสนุนอาชีพจะไม่ใช่เป็นไปในลักษณะเหมารวม แต่สามารถออกแบบกิจกรรมให้สอดคล้องกับบริบทและศักยภาพของแต่ละพื้นที่ได้อย่างตรงจุด ส่งผลให้การกระจายรายได้เป็นไปอย่างทั่วถึง ลดความเหลื่อมล้ำระหว่างกลุ่มสมาชิก และเพิ่มประสิทธิภาพของการใช้เงินกองทุนในระยะยาว

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะเป็นแนวทางที่สังเคราะห์จากข้อค้นพบของการวิจัยและบริบทของพื้นที่ศึกษา โดยมุ่งเสนอแนวทางที่สามารถนำไปพิจารณาปรับใช้ได้ในทางปฏิบัติ ดังนี้

1. ข้อเสนอแนะในเชิงนโยบายให้กับผู้นำสตรี

1.1 ควรพัฒนาศักยภาพผู้นำสตรีแบบต่อเนื่อง จัดหลักสูตรอบรมที่เน้นทักษะจำเป็นจริง ได้แก่ วางแผนเชิงพื้นที่ บริหารทุนหมุนเวียน ทำบัญชี ติดตามประเมินผล การสื่อสาร และการประสานเครือข่าย พร้อมระบบพี่เลี้ยงจากหน่วยงานภาครัฐ ผู้เชี่ยวชาญ เพื่อแก้ปัญหาความไม่ต่อเนื่องจากภาระงานหลายด้าน ปรับการสนับสนุนจากให้ทุน ให้กู้ ไปสู่ พัฒนาอาชีพทั้งระบบ ตั้งแต่คัดเลือกอาชีพ ฝึกทักษะ มาตรฐานสินค้า ต้นทุน กำไร ไปจนถึงตลาดและการขายออนไลน์ เพื่อให้รายได้ เกิดจริง ลดหนี้ค้าง และลดความยากจนอย่างยั่งยืน

1.2 ควรจัดทำระบบสนับสนุนการติดตามทุนหมุนเวียนให้เป็นมาตรฐานเดียวกัน สนับสนุนเครื่องมือแบบฟอร์มติดตามหนี้ที่ง่าย ใช้ได้จริง รวมทั้งส่งเสริมการสร้างความรู้ความเข้าใจตักทักกองทุนให้สมาชิกอย่างสม่ำเสมอ เพื่อลดการค้างชำระและเพิ่มความเป็นธรรมในการเข้าถึงทุน สนับสนุนการทำงานเชิงเครือข่ายอย่างเป็นทางการ (MOU/เวทีร่วม) สร้างเวทีประจำไตรมาสในระดับอำเภอเพื่อบูรณาการความร่วมมือระหว่างกองทุน อปท. หน่วยงานอาชีพ สถาบันการศึกษา และภาคเอกชนท้องถิ่น เพื่อร่วมกันออกแบบกิจกรรมและเชื่อมตลาด

2. ข้อเสนอแนะสำหรับกรวิจัยครั้งต่อไป

2.1 ควรศึกษาเปรียบเทียบหลายอำเภอหลายจังหวัด เพื่อหา "ปัจจัยความสำเร็จ" ของผู้นำสตรีและการจัดการกองทุนในบริบทต่างกัน

2.3 ควรศึกษารูปแบบ "แผนที่อาชีพสตรี" และผลต่อการเพิ่มรายได้/การเข้าถึงตลาด เพื่อพัฒนาเป็นแนวปฏิบัติที่ขยายผลได้

เอกสารอ้างอิง

- กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์. (2565). รายงานผลการดำเนินงานกองทุนพัฒนาบทบาทสตรี.
กรุงเทพมหานคร: กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์.
- นันทยา ไชยภักดี. (2559). บทบาทผู้นำสตรีในองค์กรบริหารส่วนตำบล จังหวัดนครพนม .(วิทยานิพนธ์รัฐศาสตรบัณฑิต).
มหาวิทยาลัยราชภัฏนครพนม.
- เพลินพิช วิชัย, และ วินัย ผลเจริญ. (2561). ปัญหาอุปสรรคและแนวทางพัฒนาการดำเนินงาน กองทุนพัฒนา
บทบาทสตรีตำบลโนนแหลมทอง อำเภอสหัสขันธ์ จังหวัดกาฬสินธุ์. วารสารการเมืองการปกครอง, 8(1), 135.
- ศุภัสรา บวรวงศ์พิทักษ์, และ ดาริกา จันทร์โพธิ์. (2564). ปัญหาและแนวทางการพัฒนาการดำเนินงานกองทุน
พัฒนาบทบาทสตรี อำเภอบางปลาม้า จังหวัดสุพรรณบุรี.บทความวิชาการ.
- สำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. (2566). รายงานการวิเคราะห์สถานการณ์ความยากจนและ
ความเหลื่อมล้ำในประเทศไทย. ค้นเมื่อจาก <https://www.nesdc.go.th>
- วันทนา สุวะจันทร์, และ ธีระ ฤทธิรอด. (2557). ปัญหาที่พบในการดำเนินโครงการกองทุนพัฒนาบทบาทสตรี.
บทความวิชาการ.
- อัญธิษฐา อักษรศรี, และ วันชัย แสงสุวรรณ. (2564). บทบาทของสตรีไทยในยุคไทยแลนด์ 4.0. วารสารวิชาการ, 4(3), 297
ค้นเมื่อ 15 ธันวาคม 2568,จาก <https://doi.org/10.14456/ra.2021.60>
- United Nations Development Programme. (2021). Sustainable development goals: Ending poverty
and achieving gender equality. ค้นเมื่อ6 ธันวาคม 2568 Retrieved from
<https://www.undp.org/sustainable-development-goals>

ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ

- ผู้นำสตรีผู้ให้ข้อมูลคนที่ 1. (2569). สัมภาษณ์ส่วนบุคคล. มกราคม, 8.
- ผู้นำสตรีผู้ให้ข้อมูลคนที่ 2. (2569). สัมภาษณ์ส่วนบุคคล. มกราคม, 8.
- ผู้นำสตรีผู้ให้ข้อมูลคนที่ 3. (2569). สัมภาษณ์ส่วนบุคคล. มกราคม, 8.
- สมาชิกสตรีผู้ให้ข้อมูลคนที่ 1. (2569). สัมภาษณ์ส่วนบุคคล. มกราคม, 8.
- สมาชิกสตรีผู้ให้ข้อมูลคนที่ 2. (2569). สัมภาษณ์ส่วนบุคคล. มกราคม, 8.
- สมาชิกสตรีผู้ให้ข้อมูลคนที่ 3. (2569). สัมภาษณ์ส่วนบุคคล. มกราคม, 8.
- นักวิชาการพัฒนาชุมชนปฏิบัติการ. (2569). สัมภาษณ์ส่วนบุคคล. มกราคม, 8.